

9. **Отчет** о работе Белорусской республиканской научной сельскохозяйственной библиотеки им. И. С. Лупиновича за 1986 год. – Минск, 1987.

10. **Отчет** о работе Белорусской республиканской научной сельскохозяйственной библиотеки им. И. С. Лупиновича за 1987 г. – Минск, 1988.

Рассматриваются вопросы организации и функционирования объединения библиотек по обслуживанию специалистов сельского хозяйства БССР в 1980-х гг., а также участие в деятельности этого объединения Белорусской республиканской научной сельскохозяйственной библиотеки им. И.С. Лупиновича (Белорусской сельскохозяйственной библиотеки).

This article examines organization and functioning of the libraries association for servicing agricultural specialists of the BSSR in the 1980's, as well as participation of the I.S. Lupinovich Belarusian Republican Scientific Agricultural Library (Belarus Agricultural Library) in the activities of this association.

Мяньчэня С.В. (Мінск)

ДА ПЫТАННЯ ІДЭНТЫФІКАЦЫІ АЎТАРАЎ ЧАСОПІСА «САХА» (1912–1915)

У красавіку 1912 г. рэдактар-выдавец «Нашай Нівы» Аляксандр Мікітавіч Уласаў (1874–1941) прыняў рашэнне аб пераўтварэнні сельскагаспадарчага аддзела «Нашай Нівы» ў самастойную рэдакцыю часопіса «Саха», які стаў першым беларускім перыядычным выданнем, што спецыялізавалася на папулярызацыі сельскагаспадарчых ведаў. Часопіс выдаваўся да 1915 г. спачатку ў Вільні (№ 1–17), затым у Мінску. У красавіку – маі 1920 г. выйшлі яшчэ два нумары ў Мінску, а ў 1927–1931 гг. быў наладжаны рэгулярны выпуск у Вільні. У разглядаемы перыяд да студзеня 1915 г. выйшла 27 нумароў, але не ўсе яны патрапілі да чытачоў. № 24 і 25 былі арыштаваны да рашэння суда, а № 26 канфіскаваны. № 28, які анансавалася як перададзены ў друку, не выйшаў [10, с. 14]. У 1920 г. нумарацыя працягнута не была, але быў пазначаны 9 год выдання [11].

Значная частка артыкулаў «Сахі» падпісана ініцыяламі ці псеўданімамі. Так, сярод аўтараў № 5 фігуруюць – Э. Б., Х., М. Б., Юлько

3 Моладава, Локас, Тутэйшы аграном, Гаспадар [9]. Вызначыць, кім з'яўляліся гэтыя людзі, дастаткова складана. Усяго па выніках працы з № 1–20, 22, 23, 27 было выяўлена звыш 100 варыянтаў подпісаў, 34 з іх сустракаюцца 2 і больш разы. 27 варыянтаў подпісаў – сапраўдныя прозвішчы, астатнія – псеўданімы, сярод якіх былі як абстрактныя (Беларус, Аграном з Беларусі, Тутэйшы аграном), так і персанальныя ці ініцыялы. Сярод тых, хто падпісваўся сапраўднымі прозвішчамі, былі практыкуючыя дзеячы сельскагаспадарчай навукі, некаторыя з якіх займалі дзяржаўныя ці грамадскія пасады. Гэта навуковы кансультант рэдакцыі, вучоны аграном Э. Сакалоўскі, урадавы аграном Віленскай губерні Кацельнікаў, інструктар малочнай гаспадаркі Слуцкага павета Л. Папроцкі, студэнт-ветэрынар Варшаўскага інстытута К. Сініцкі, ветэрынар С. Гольдэнер.

Пасля суаднясення падабенства подпісаў і аднастайнасці тэматыкі атрымалася аб'яднаць іх у групы. Відавочна, што подпісы «Янук Крыўка», «Янук Крыўда», «Я. К.» належаць аднаму чалавеку, што падцвярджае агульная тэматыка артыкулаў. Падобна, як і подпісы «Г. І.», «Г. Ів.» і «Г. Іваноўская». Пры гэтым падаўжэнне подпісу да цэлага прозвішча тут адбываецца ў храналагічным парадку.

Паводле публікацыйнай актыўнасці можна выдзеліць наступных аўтараў (табл.):

Табліца. Найбольш актыўныя аўтары часопіса «Саха» (1912–1915)

Аўтар	Колькасць публікацый
А. У.	10
Г. І., Г. Ів., Г. Іваноўская, Алена	10
Л. Папроцкі, Л. П.	10
А. Бенецэвіч	8
Гаспадар	8
К. Сініцкі	5
Янук Крыўка, Я. К.	5
Лемеш	5
М. Б., М. Б-н	5

Ініцыяламі А. У. падпісваў свае тэксты рэдактар А. Уласаў («Хутары ў Вілейскім павеце», «Аб гатунках фруктоў», № 6). Большая частка яго публікацый звязана з аглядам сельскагаспадарчых выстаў («Выстаўка насення ў Мінску», № 1; «Выстаўка-кірмаш у

Мінску», № 4, «Першая выстаўка насення ў Вільні 14–18 лютага», № 11).

Значнай актыўнасцю адзначылася сястра Вацлава Іваноўскага – Алена (Гэлена) (1885–1973). Яна атрымала сельскагаспадарчую адукацыю ў Кембрыджы, прафесійна займалася конегадоўляй [2]. Асноўная тэматыка яе артыкулаў – конегадоўля і саадаводства: «Як з прастой кабылы дахавацца заводнага жэрэбца», № 2 Г. Ів.; «Як даглядаць каня, хворага на золзы», № 3 Г. І.; «Школа і прышчэпкі». № 4, Алена. Ва ўсіх дадзеных артыкулах было пазначана рознае месца жыхарства: м. Васілішкі, Лябёдка і м. Хільчыцы. Гэта ўскладняе ўспрыманне іх прыналежнасці да адной асобы. У № 4 быў апублікаваны і артыкул брата Алены – Вацлава Іваноўскага (1880–1943) «Канюшынішчэ і што з ім рабіць» (пад псеўданімам В. Тройца) [8, с. 2].

Л. Папроцкі займаў пасаду інструктара па жывёлагадоўлі і малочнай гаспадарцы ў Слуцкім павеце. Пражываў у м. Бабоўня (суч. – Капыльскі раён), узначальваў кантрольнае малочнае таварыства, да якога належыў і іншы аўтар «Сахі» ветэрынар Станіслаў Гольдзнер (фальварак Кунаса, суч. – Нясвіжскі раён). Калі пра апошняга інфармацыя падаецца ў некралогу [12, с. 2], то асоба Папроцкага застаецца таямнічай. Поўная форма яго імя нідзе не сустракаецца.

Яшчэ менш інфармацыі ёсць аб А. Бенецэвічы. Пасада яго не пазначаецца, месцазнаходжанне падаецца розным, але пад артыкуламі стаяць дакладныя даты іх напісання: «Не марнуйце гною!», № 13, Падбярэзье, 6 красавіка 1913 г.; «Рады для хлебарабаў», № 15, Лапкова, 12 ліпеня 1913 г.; «Культура раслінаў», № 16, Лайкова, 1913 г. У некаторых выпадках падаецца Вільня. Артыкулы А. Бенецэвіча змястоўныя, інфармацыйныя. Для прыкладу, два апошніх з вышэйназваных стаяць першымі ў нумарах.

Янук Крыўка друкаваў артыкулы на тэму саадаводства. Ён узгадваецца як удзельнік мінскага клуба моладзі «Беларуская хатка» («Мінскае таварыства працаўнікоў беларускага мастацтва»). У якасці месца пражывання Я. Крыўкі ў адным з артыкулаў пазначаны Кучкурышкі Віленскай губерні. А. Смалянчук узгадвае Я. Крыўку як выкладчыка сельскагаспадарчых курсаў, якія былі арганізаваны для бежанцаў Беларускім таварыствам дапамогі пацярпелым ад вайны ў Мінску ў 1915 ці 1916 гг. [12, с. 252].

К. Крыніцкі з’яўляўся студэнтам ветэрынарнага інстытута ў Варшаве, у адным з артыкулаў пазначыў м. Даўгінава (суч. – Вілейскі раён), якое магчыма было месцам яго сталага жыхарства. Спецыяліза-

цый К. Крыніцкага з’яўлялася конегадоўля: «Як каваць конеў», № 11; «Катар жывата і кішак у жывёлы», № 10.

Значную дапамогу ў ідэнтыфікацыі аўтараў «Сахі» можа аказаць «Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў (XVI–XX стст.)» [5]. Але і ён не дазваляе з упэўненасцю ідэнтыфікаваць некаторых аўтараў. Крыптанім «М. Б.» тэарэтычна можа належыць М. Гарэцкаму (1893–1938), але варыяцыя «М. Б-н.» нідзе не сустракаецца. Сам «М. Б-н.» падпісваўся як вучоны аграном, а ў першым сваім артыкуле пазначыў Нова-Александрыню («Сельскагаспадарчая навука і практыка», № 1) [6, с. 2–3]. У той жа час вядома, што М. Гарэцкі скончыў Горы-Горацкую каморніцка-агранамічную вучэльню ў 1913 г. Не атрымалася знайсці і падобную асобу ў выданні «Местный агрономический персонал, состоявший на правительственной и общественной службе 1 января 1914 г.» [3].

У рэдакцыі «Сахі» працаваў таксама Вацлаў Ластоўскі (1883–1938). З прычыны таго, што яго псеўданімы вядомы, можна адзначыць яго аўтарства тэкстаў «Вільня, 1 лістапада 1912 г.» (В. Л.); «Цікавае аб спосабе гаспадаркі на Беларусі 300 гадоў таму назад», аб інфармацыі А. Гваньіні аб сельскагаспадарчых культурах, падрыхтоўцы лядаў і спосабе пасадкі азімага жыта (В-т, № 9); «Віленская выстаўка хатняго рэмесла» (Ю. В., № 16). Пад псеўданімам Наз. Бываеўскі дасылаў з Масквы тэксты Язэп Дыла (1880–1973), які ў свой час быў выключаны з Юр’еўскага ветэрынарнага інстытута («Кармленне кароў пры даенні», «Згусцелы мёд», «Абарона пчол ад мышаў», № 6) [4, с. 14].

Верагодным аўтарам артыкула «Проба гнаення канюшыны каінітам» (А. С., № 3) з’яўляецца швагер А. Уласава, казённы губернскі аграном А. Снітка, які жыў у Радашковічах [7, с. 10–11]. За ініцыяламі Э. С. хаваецца асоба Эдуарда Сакалоўскага. Пад псеўданімам Янка Башкір надрукаваў свой першы артыкул Ян Пачопка (1890–1977), на той час яшчэ вучань Варанецкай сельскагаспадарчай школы. У далейшым Я. Пачопка скончыў курсы жывёлагадоўлі і малочнай гаспадаркі Віленскага таварыства сельскай гаспадаркі, у 1920-я гг. апублікаваў шэраг прац па сельскагаспадарчай тэматыцы, сябраваў з Я. Драздовічам, які рабіў ілюстрацыі для гэтых прац [1].

Генрык Бэта (1886–1965) – каталіцкі святар, беларускі і польскі грамадскі дзеяч надрукаваў са старонках «Сахі» тры артыкулы, прысвечаныя пчаларству («Работы ў пчэльніку», № 2, Г. Б.; «Раенне пчол», № 3, Г. Бярозко; «Як падбіраць мёд», № 4, Г. Бярозко). Вера-

годна, што яны маглі быць часткай яго працы «Пчаліна – жывёлка малая, а карысці дае многа», што была выдадзена ў 1911 г. пад псеўданімам Г. Бязозко беларускай лацінкай і распаўсюджвалася праз рэдакцыю каталіцкай газеты «Bielarus», з якой Г. Бэта актыўна супрацоўнічаў.

Сярод неідэнтыфікаваных аўтараў «Сахі» ёсць і жанчыны. Гэта Сак-ая («Што рабіць з ягадамі вясной», № 2), Ку-ская (Куч-ая).

Такім чынам, працэс ідэнтыфікацыі аўтараў часопіса «Саха», першага перыяду яго выдання, вымагае выкарыстанне шырокага колу крыніц, бо на старонках самога выдання іх асобы часта не раскрываюцца. Даследаванне ўскладняецца наяўнасцю значнай колькасці неперсаналізаваных псеўданімаў і крыптанімаў, а таксама адсутнасцю ўскоснай інфармацыі (месца жыхарства і г. д.).

ЛІТАРАТУРА

1. Кожан, К. А. Янка Пачопка – паэт і аграном / Кожан К. А. // Памяць : Шаркаўшчынскі раён : гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі. – Мінск, 2004. – С. 144.

2. Лаўрэш, Л. Алена Іваноўская / Леанід Лаўрэш // Маладосць. – 2019. – № 8. – С. 20–33.

3. Местный агрономический персонал, состоявший на правительственной и общественной службе 1 января 1914 г. : справочник / под ред. В. Н. Штейна. – Петроград : Типография В. Киришбаума, 1914. – 576 с.

4. Мян'чэня, С. В. Часопіс «Саха» і яго роля ў папулярызацыі сельскагаспадарчых ведаў у Беларусі (1912–1915) / С. В. Мян'чэня // Государства Центральной и Восточной Европы в исторической перспективе : сб. науч. ст., УО «Полесский государственный университет», Пинск 25 февраля 2022 г. / Министерство образования Республики Беларусь [и др.] ; редкол.: В. И. Дунай [и др.]. – Пинск : ПолесГУ, 2022. – Вып. 7. – С. 13–16.

5. Саламевіч, Я. Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў (XVI–XX стст.) / Я. Саламевіч. – Мінск : Маст. літ., 1983. – 207 с.

6. Саха. – 1912. – № 1.

7. Саха. – 1912. – № 3.

8. Саха. – 1912. – № 4.

9. Саха. – 1912. – № 5.

10. Саха. – 1915. – № 27.

11. Саха. – 1920. – № 1.

12. Смалянчук, А. Ф. Раман Скірмунт (1868–1939): жыццiяпіс грамадзяніна Краю / А. Ф. Смалянчук. – Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. – 700 с.

Рассматривается проблема идентификации авторов первого белорусского сельскохозяйственного журнала «Соха» (1912–1915), большинство материалов которого подписаны псевдонимами. Проанализировано количество вариаций подписей, публикационная активность авторов, приводятся сведения о некоторых из них, полученные из различных исторических источников.

The article is dedicated to the problem of identifying the authors of the first Belarusian agricultural journal “Sokha” (1912–1915), most of whose materials are signed with pseudonyms. The author analyzes the number of variations of signatures, the publication activity of the authors, and gives information about some of them obtained from various historical sources.

Набиуллина Л.Н. (Казань)

ОТДЕЛЬНЫЕ ИСТОЧНИКИ О ТАТАРАХ БЕЛАРУСИ ИЗ КНИЖНОГО СОБРАНИЯ ЭДХЯМА РАХИМОВИЧА ТЕНИШЕВА В НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКЕ РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

Эдхям Рахимович Тенишев – доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент Академии наук СССР – родился 25 апреля 1921 г. в г. Пензе в семье татарских интеллигентов. Родители, Рахим Мубинович и Амина Алимовна Тенишевы, не жалели усилий для образования сына. В домашней библиотеке было собрано много старинных книг на татарском, русском и персидском языках. Маленький Эдхям рос, слушая и читая эти книги. Обучаясь в школе, он дополнительно занимался европейскими языками (французским, немецким), музыкой, спортом [7, с. 7].

Первый вуз, куда Эдхям Тенишев поступил в 1938 г., – Московский институт инженеров транспорта. В 1941 г. была опубликована первая научная работа Э.Р. Тенишева «Два решения интеграла Эйлера». После окончания Великой Отечественной войны Э.Р. Тенишев становится студентом Восточного факультета Ленинградского университета. В 1949 г. под руководством С.Е. Малова защитил диплом на тему «Кыпчакский язык и его связь с современными кыпчакскими языками (система спряжений)», после чего поступил в аспи-